

datum 14.1.2021.

Hrvatski sabor
Trg sv. Marka 6,
10000 Zagreb

Predmet: Mišljenje poljoprivrednih proizvođača o nacrtu Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorata poljoprivrednog bilja

Poštovani,

Kao udruge čiji su članovi poljoprivredni proizvođači iz cijele Hrvatske i drugi koji nas podržavaju, želimo izraziti zabrinutost novim nacrtom *Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja* kakav je prezentiran i prihvaćen na sjednici Vlade 23.12.2020.

Uvođenjem pojma "sjeme s poljoprivrednog gospodarstva" i odredbama članka 16. proizvođačima se za potrebe vlastite proizvodnje hrane i hrane za životinje (ne za stavljanje na tržište) zabranjuje sjetva sjemena iz vlastitog uzgoja od vlastitog reproduksijskog materijala sorata koje nisu registrirane i koje nerijetko čine lokalne sorte i populacije. Poljoprivrednici bi sjeme morali najprije kupiti, a onda eventualno za svoje potrebe razmnožavati uz obavezu dorade. Dodatnim izuzećima od ovih su odredbi izuzeti samo ekološki proizvođači (7,2% površina) i oni koji se mogu upustiti u još dobrim dijelom nedefiniranu registraciju tradicijskih sorata.

U Hrvatskoj je 30,9% stanovništva ruralnih područja u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (podatak EUROSTAT-a iz 2018, a mi smo upravo preživjeli 2020), najviše u istočnim i jugoistočnim regijama. Upravo ti poljoprivrednici najviše siju sjeme za vlastite potrebe gospodarstva jer si ne mogu priuštiti kupovinu značajno skupljeg sjemena. Ove mjere predstavljaju dodatni udar na njihov standard.

Hrvatska je ovisna o uvozu sjemena. To je posebno izraženo kod sjemena povrća koje se proizvodi na svega 40-ak hektara od samo 5 kultura. To značajno narušava prehrambeni suverenitet i dovodi u pitanje sigurnost hrane ako iz bilo kojih razloga dođe do zatvaranja granica ili komplikacija u opskrbi. S obzirom na situaciju, to više i nije tako nezamisliv scenarij. Dodatno otežavanje uzgoja sjemena na gospodarstvima i povećavanje ovisnosti o uvozu smanjuje otpornost prehrambenog sustava u situacijama krize. Uz poljoprivredno zemljište, sjeme predstavlja najvažniji resurs u proizvodnji hrane. Ograničavanjem ili uskraćivanjem prava na sjeme poljoprivrednim proizvođačima narušava se prehrambena suverenost zemlje i uskraćuju temeljna ljudska prava što je regulirano i međunarodnim ugovorima i konvencijama.

Ova mjera ne doprinosi toliko zaštiti od biljnih bolesti nego je prvenstveno usmjerena uvođenju kontrole da bi tvrtke i ostali nosioci oplemenjivačkih prava mogli naplatiti svoje naknade. Oplemenjivačka prava definirana su [Zakonom o zaštiti sorti poljoprivrednog bilja \(NN 131/1997\)](#) i [Pravilnikom o uvjetima za korištenje požetog materijala zaštićene sorte na vlastitom poljoprivrednom imanju](#). Miješanje tih zakonskih akata sa Zakonom o sjemenu čija

je funkcija prvenstveno da regulira tržište sjemenom i komercijalno korištenje sjemena, stvaraju nedorečenosti, posebno zato što njihove odredbe nisu međusobno usklađene kao što nisu usklađene niti za zakonom i pravilnicima o biljnom zdravlju. Niti jedan od tih akata kao ni vezani akti EU, ne govori o zabrani sjetve sjemena od neregistriranih sorti ili obavezi dorade za sjeme koje se sije za vlastite potrebe. U kontekstu spomenutih zakonskih akata restrikcije se mogu uvesti samo za sjeme sorata zaštićenih pravima oplemenjivača i samo za pojedine kulture, nikako za sve sjeme koji poljoprivrednici siju.

Ovim se člankom isključuje uzgoj i razmjena bilo koje sorte ili populacije koja nije upisana i koju se ne namjerava upisati na sortnu listu poljoprivrednika s obzirom da nije namijenjena stavljanju na tržište. Na taj način se blokira tisućljetni mehanizam koji je doprinio širenju uzgojene biološke raznolikosti, stvaranju potrebne raznolikosti unutar određene uzgajane vrste te koji je bio izvor poboljšanja sorti koji su koristila sjemenarska poduzeća. Danas je takav sustav posebno vrednovan u kontekstu traženja rješenja posljedicama klimatskih promjena što je prepoznato u europskoj [Strategiji od polja do stola](#) kao temelja buduće Zajedničke poljoprivredne politike EU koja kaže: "Održivi prehrambeni sustavi ovise i o sigurnosti i raznolikosti sjemena. Poljoprivrednicima mora biti dostupno raznovrsno kvalitetno sjeme za biljne sorte koje su otporne na posljedice klimatskih promjena."

Spomenutim odredbama se također krši [Međunarodni ugovor o genetskim resursima za hranu i poljoprivredu](#) koji je Hrvatska potpisala i ratificirala 2009. godine (NN 1/2009) te [Deklaracija Ujedinjenih naroda o pravima seljaka i drugih osoba koje rade u ruralnim područjima](#) koju je Hrvatska također obavezna poštivati. U članku 19, stavak 2 deklaracije navedeno je: "Seljaci i druge osobe koje rade u ruralnim područjima imaju pravo čuvati, kontrolirati, štiti i razvijati svoje vlastito sjeme i tradicijska znanja." U stavku 8. istog članka navedeno je da "Države moraju poduzeti sve kako bi se politikama o sjemenu, o zaštiti biljnih sorti i ostalim zakonima o pravima intelektualnog vlasništva, sustavima certifikacije i zakonima o stavljanju na tržište sjemena poštivala i uzimala u obzir prava, potrebe i stvarnost seljaka i ostalih osoba koje rade u ruralnim područjima."

Donošenje nacionalnog zakona o sjemenu u ovom trenutku nije u skladu niti s [Odlukom Vijeća \(EU\) 2019/1905 od 8. studenoga 2019. o zahtjevu Komisiji da podnese studiju o opcijama Unije da ažurira postojeće zakonodavstvo o proizvodnji i stavljanju na tržište biljnog reproduktivnog materijala te prijedlog ako to bude potrebno s obzirom na rezultate studije](#). Nije prihvatljivo da Hrvatska preduhitri takvu reformu, zanemarujući pritom regulatorne odluke koje EU izrađuje u tom području. Izvješće će biti predstavljeno u travnju 2021. te će nakon ocjene tog izvješća Komisija izraditi novi prijedlog pravnog okvira. Podsjećamo da se izrada takvog izvješća temelji na širokoj inicijativi s ciljem savjetovanja sa svim zainteresiranim stranama i da je u tom procesu Europska koordinacija Via Campesina (ECVC) koje su udruga Život i Hrvatski savez udruga ekoloških proizvođača članovi) među onima s kojima se savjetovalo i koje imaju pravo ugraditi vlastite komentare čak u konačan prijedlog tog izvješća prije njegova predstavljanja Komisiji.

Zbog svega navedenog predlažemo da razmotrite mogućnost odgađanja donošenja ovog zakona do trenutka donošenja zakona koji će definirati područje sjemenarstva na europskoj razini kako bi se u njega unijela sva potrebna usklađenja i strateške smjernice nove zelene politike EU. Ukoliko je zakon potrebno donijeti ranije, tražimo da se iz njega svakako isključi

pojam "sjeme s obiteljskog gospodarstva" kao i članak 16 i sve ostale odrednice vezane za ovaj pojam. Tražimo da se prizna postojanje posebnog „neformalnog” sjemenarskog sustava, odnosno sustava kojeg kontroliraju i upotrebljavaju poljoprivrednici, a koji se po svojem načinu funkcioniranja i tehničkim modalitetima i činjenici da je utemeljen na zajedničkim pravima poljoprivrednika na sjeme (UNDROP i ITPGRFA) u potpunosti razlikuje od industrijskog sjemenarstva utemeljenog na sortama upisanima na listu, na pravilima Međunarodne konvencija za zaštitu novih biljnih sorti (UPOV) i na pravnom sustavu usmjerenom na pravnu zaštitu intelektualnog vlasništva.

U prilogu vam dostavljamo detaljna pojašnjenja vezana za pojedine sporne odredbe i stojimo na raspolaganju za sva pitanja.

S poštovanjem,

Kontakt osobe:

Sunčana Pešak, tajnica Hrvatskog saveza udruga ekoloških proizvođača
e-mail: hsep.inf@gmail.com

Silvija Kolar Fodor, predsjednica udruge Biovrt - u skladu s prirodom
e-mail: biovrt@biovrt.com

Robert Hadžić,

član izvršnog odbora i stručnog vijeća Udruge obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske "Život"

član HPK Odbora za zakonodavstvo i Odbora za voćarstvo
e-mail: rhadzic2@gmail.com

Popis potpisnika inicijative:

1. Inicijativa Živo selo za prehrambenu suverenost:
 - 1.1. Hrvatski savez udruga ekoloških proizvođača
 - 1.1.1. Istarski eko proizvod
 - 1.1.2. Udruga proizvođača ekoloških proizvoda Karlovačke županije Ekop
 - 1.1.3. Udruga ekoloških proizvođača Sisačko-moslavačke županije Izvor2007
 - 1.1.4. Udruga ekoloških proizvođača Dalmacije - Dalmacija eko
 - 1.1.5. Udruga ekoloških proizvođača Duga
 - 1.1.6. Udruga Stolisnik
 - 1.1.7. Udruga ekoloških proizvođača Koprivničko-križevačke županije Eko plod
 - 1.1.8. Udruga ekoloških proizvođača Velebit
 - 1.1.9. Eko Čazma
 - 1.1.10. Udruga ekoloških proizvođača otoka Brača
 - 1.1.11. Zagreb eko - Udruga ekoloških proizvođača Grada Zagreba
 - 1.2. Hrvatska udruga uzgajivača Salers Croatia
 - 1.3. ODRAZ - Održivi razvoj zajednice
 - 1.4. Proizvođačka organizacija Udruga mljekara Drava-Sava
 - 1.5. Središnji savez udruga uzgajivača hrvatskog hladnokrvnjaka (SSUUHH)
 - 1.6. Središnji savez uzgajivača konja hrvatski posavac

- 1.7. Svinjogojska udruga Osječko-baranjske županije
- 1.8. Udruga Drava-Sava
- 1.9. Udruga Glas poduzetnika
- 1.10. Udruga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Hrvatske "Život"
- 1.11. Udruga proizvođača agruma i povrća Neretvanska mladež
- 1.12. Udruga Škrlet Moslavina
- 1.13. Udruga uzgajivača slavonsko-srijemskog podolca (UUSSP)
- 1.14. Udruga ruralnog turizma Hrvatske
- 1.15. Udruga za kreativni razvoj SLAP
- 1.16. Udruga Prava hrana
- 1.17. Udruženje seljaka Donja Stubica
- 1.18. Udruženje voćara Krapinsko-zagorske županije
2. Hrvatska poljoprivredna komora HPK
3. Udruga Biovrt - u skladu s prirodom
4. dr.sc.Maja Žulj Mihaljević, Zavod za oplemenjivanje bilja, genetiku i biometriku, Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet
5. Zajednica udruga hrvatskih povrćara
6. Udruga Hrvatski krški pašnjaci
7. ADIPA - Društvo za istraživanje i očuvanje prirodoslovne raznolikosti Hrvatske
8. Zeleni forum
 - 8.1. Brodsko ekološko društvo-BED
 - 8.2. Zelena akcija
 - 8.3. Društvo za oblikovanje održivog razvoja (DOOR)
 - 8.4. Ekološka udruga "EKO-OMBLIĆI" Rijeka dubrovačka
 - 8.5. Ekološka udruga "Krka" Knin
 - 8.6. Ekološka udruga "Zeleni Zagreb pod Slemenom
 - 8.7. Ekološka udruga Eko-Eko Komin
 - 8.8. Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode (HDZPP)
 - 8.9. Institut Plavi svijet
 - 8.10. Lička ekološka akcija (LEA)
 - 8.11. Marjan Društvo za zaštitu i unapređenje Marjana
 - 8.12. Pan, udruga za zaštitu okoliša i prirode
 - 8.13. Udruga "UNA"
 - 8.14. Udruga Biom
 - 8.15. Udruga Društvo istraživača mora – 20000 milja
 - 8.16. Udruga Hyla
 - 8.17. Udruga za održivi razvoj Hrvatske (Uzor Hrvatske)
 - 8.18. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce
 - 8.19. Udruga za promicanje ekološke proizvodnje hrane, zaštite okoliša i održivog razvoja „Eko-Zadar“
 - 8.20. Udruga za zaštitu prirode i okoliša te promicanje održivog razvoja Argonauta
 - 8.21. Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek
 - 8.22. Udruga Zelena Istra
 - 8.23. Udruga Žmergo
 - 8.24. WWF Adria – udruga za zaštitu prirode i očuvanje biološke raznolikosti
 - 8.25. Zaštitarsko-ekološka organizacija Nobilis
 - 8.26. Zelena akcija Mičevac

9. Udruga Gredica
10. Zlatno doba Društvo za promicanje zdravijeg i humanijeg življenja
11. Permakultura Dalmacija
12. Udruga CEDRA, Split
13. ŽIVOT društvo za biolosko-dinamičko gospodarenje Ludbreg
14. Centar Tara iz Zadra
15. Udruga Rustica
16. Udruga OSPERA
17. Udruga ISKRA waldorfska inicijativa
18. Eko centar Latinovac
19. Udruga Vestigium
20. Biomania
21. Tranzicijska Inicijativa Rijeka
22. European Coordination Via Campesina (ECVC)
23. Kreativni studio Zvrk, Jastrebarsko
24. Kinookus, Dubrovnik

Prilog: Dodatna pojašnjenja vezana za sporne članke nacrtu Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorata poljoprivrednog bilja

članak 3 - pojmovnik

sjeme s poljoprivrednog gospodarstva je sjeme sorata poljoprivrednog bilja proizvedeno i namijenjeno za sjetvu isključivo na vlastitom poljoprivrednom gospodarstvu koje je zabranjeno stavljati na tržište

Ovaj pojam ne postoji u niti jednoj od postojećih EU direktiva koje reguliraju područje sjemenarstva - marketinških direktiva. Zakon o sjemenu odnosi se isključivo na komercijalnu upotrebu i tržište sjemenom. Prijedlog Zakona regulira sjeme s poljoprivrednog gospodarstva koje istovremeno izričito zabranjuje stavljati na tržište. Zbog toga ovaj pojam i sve odredbe koje se na njega odnose treba brisati. Poljoprivrednici ne obavljaju djelatnost „poslovnog iskorištavanja sjemena” za proizvodnju sjemenskog materijala za tržište, već samo djelatnosti poljoprivredne proizvodnje u svrhu stavljanja na tržište uzgojenih proizvoda (hrane), te se stoga djelatnosti uzgoja sjemena s poljoprivrednog gospodarstva niti na koji način ne mogu poistovjetiti s djelatnošću sjemenarskih poduzeća.

Ministarstvo poljoprivrede je u odgovoru na reagiranje udruga napisalo:

“Novim nacrtom Zakona o sjemenu predlaže se uvođenje novog pojma *sjeme s poljoprivrednog gospodarstva* za tzv. "tavanušu.“ U izjavama za medije navedeno je da se time "uvodi red" i uređuje "siva zova" uzgoja sjemena na gospodarstvu za vlastite potrebe.

Uzgoj sjemena za vlastite potrebe na gospodarstvu i slobodan izbor sorata ili lokalnih populacija pa čak i razmjena takvog sjemena među proizvođačima nije siva zona. Ono je prepoznato međunarodnim ugovorima, deklaracijama, strategijama i studijama kao osnovno pravo svakog proizvođača koje je posebno važno u uvjetima kriza klimatskih promjena, epidemija i prirodnih katastrofa s kojima se nosimo.

Tavanuša nije stručni pojam nego pogrdni naziv pa ga je teško stručno odrediti. Odnosi se na zaraženo, neočišćeno i nekvalitetno sjeme žitarica koje su proizvođači sami uzgojili od sjemena sorata zaštićenih pravima oplemenjivača i nisu platili naknadu oplemenjivaču. Tema sjemena s obiteljskog gospodarstva međutim, značajno je kompleksnija i ne može se sve sjeme koje poljoprivrednici uzgajaju za svoje potrebe jednostavno proglasiti "tavanušom" i zabraniti. Prema nekim procjenama čak polovinu sjemena žitarica koje koriste poljoprivrednici Europe čini sjeme koje poljoprivrednici sami proizvode. Nema osnove unošenja pojma u zakon koji se odnosi na jednu skupinu usjeva tj. žitarice - jer u kontekstu koji ovaj zakon predlaže ono znači ograničenje za apsolutno sve druge skupine usjeva koji se uzgajaju.

Tvrđnja da je zabrana uzgoja sjemena na gospodarstvu od sorata koje proizvođač sam odabere nužna mjera u zaštiti od biljnih bolesti nije u skladu s postojećim zakonima i pravilnicima iz područja biljnog zdravstva niti izbor sorte ima veze sa širenjem biljnih

bolesti. Dapače, neke domaće sorte i lokalne populacije otpornije su na biljne bolesti nego sorte namijenjene industrijaliziranoj poljoprivredi i intenzivnoj agrotehnici. To je prepoznato i Uredbom o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda (EU 2018/848) pa su takve sorte posebno vrednovane u ekološkoj proizvodnji.

[Naredba o poduzimanju mjera za sprječavanje širenja i iskorjenjivanje smrdljive snijeti – *Tilletia spp.*](#) (NN080/2013) na snazi je od 2013. i dozvoljava uporabu vlastitog sjemena ukoliko je obavljeno laboratorijsko ispitivanje te ne nalaže obavezu dorade kod ovlaštenog dorađivača. Javnosti nije predočena stručna studija koja pokazuje da je smrdljiva snijet žitarica značajno veći problem u Hrvatskoj nego je to u drugim zemljama, na temelju koje bi bilo opravdano donijeti strože mjere nego to imaju druge zemlje EU.

[Pravilnik o vrstama poljoprivrednog bilja čije sjeme mora biti tretirano fungicidom \(NN 074/2001\)](#) također se odnosi na žitarice i nekoliko kultura industrijskog bilja, a sve potrebne radnje proizvođači mogu obaviti na gospodarstvu bez dodatnih troškova i komplikacija.

[Pravilnik o uvjetima za korištenje požetog materijala zaštićene sorte na vlastitom poljoprivrednom imanju i kriterijima za utvrđivanje malih poljoprivrednih proizvođača](#) (NN 145/2011) odnosi se na krmno bilje, žitarice i krumpir. Za korištenje zaštićenih sorata tih kultura na gospodarstvima većim od 3ha oplemenjivač ima pravo na naknadu ali: "Prikupljanje informacija je isključivo dužnost nositelja oplemenjivačkog prava i u tome ne može očekivati pomoć službenih tijela. " Ovdje se upravo dešava da službena tijela osiguravaju alate za prisilu proizvođača da kupuju sjeme na koje netko polaže oplemenjivačka prava, te za dobivanje podataka na temelju kojih bi mogle biti naplaćene naknade nosiocima oplemenjivačkih prava.

Druge države nemaju tako restriktivne zakone čime su njihovi proizvođači u prednosti i troškovi sjemena u proizvodnji su manji.

Ovo je primjer zakona u Austriji:

Austrian Seed Regulation, 1997 (2016 Version)¹

Seeds for breeding, research, exhibitions, official and officially commissioned examinations and for personal use as well as plant genetic resources

§ 4.

...

(3) The passing on of seeds by farmers or seed users ... whether or not in return for payment or for payment in kind is permissible, provided:

1. The farmer or seed user does not deal in seed trade
2. The variety of the seeds is not registered or applied to be registered in the Austrian variety list, the Common Catalogue, or the OECD-List for international seed trade – except for those that fall under § 1 Abs. 2 Z 14 or 15 [note: conservation varieties and amateur varieties] and was not deleted from one of these lists in the last five years
3. The maximum amounts mentioned in the Attachment Column 4 are not exceeded

A ovo je primjer zakona u Francuskoj:

Art L.315-5 of the "Code Rural"

The exchange, between farmers, of seeds or seedlings not belonging to a variety protected by a plant variety certificate and produced on a holding not subject to any contract for the

¹<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20005092&ShowPrintPreview=True>

multiplication of seeds or seedlings intended for marketing shall be presumed to be mutual assistance within the meaning of Article L. 325-1.

Article L325-1 of the "Code Rural"

Mutual assistance is achieved between farmers through exchanges of services in labour and means of exploitation, including those that are an extension of the act of production.

It may be occasional, temporary or on a regular basis.

Mutual assistance is a contract free of charge, even when the beneficiary reimburses the provider for all or part of the costs incurred by the latter.

Članak 16.1.

Poljoprivredni proizvođači upisani u Upisnik poljoprivrednika mogu osim kategorija navedenih u članku 13. ovoga Zakona proizvoditi za svoje potrebe na vlastitom gospodarstvu sjeme s poljoprivrednog gospodarstva isključivo od certificiranog sjemena sorte upisane na Zajednički katalog sorata Europske unije.

Kategorija sjemena potvrđuje se nadzorom sjemenskog usjeva. To znači da proizvođači mogu proizvoditi sjeme za vlastite potrebe samo od sjemena koje su kupili direktno od proizvođača, ne od sjemena koje su naslijedili od svojih djedova ili dobili kroz razmjene s drugim proizvođačima.

Zabrana pojedinih sorata, u slučaju prijedloga zakona, svih sorti koje nisu registrirane jer se certificirano sjeme proizvodi od registriranih sorti, nema veze sa zaštitom od biljnih bolesti. Ograničavanjem korištenja sjemena sa Zajedničkog kataloga EU, značajno se smanjuje izbor, posebno za sjeme povrća jer se ono u cijeloj Europi uglavnom proizvodi u kategoriji standardnog sjemena.

[Ovim člankom direktno se krše odredbe Zakona o potvrđivanju Međunarodnog ugovora o biljnim genetskim resursima za hranu i poljoprivredu](#) (NN 1/2009) - ITPGRFA

Prenosimo izvadak iz članka 9 ovog ugovora:

„Članak 9. - Prava poljoprivrednika

9.1 Ugovorne strane potvrđuju golem doprinos koji su lokalne i domaće zajednice i poljoprivrednici iz svih krajeva svijeta, posebno oni iz centara podrijetla i raznolikosti kultura, dali i koji će i nadalje davati na području očuvanja i razvoja biljnih genetskih resursa koji predstavljaju osnovu za proizvodnju hrane i poljoprivrednu proizvodnju u cijelom svijetu.

9.2 Ugovorne su strane suglasne da su nacionalne vlade odgovorne za ostvarenje prava poljoprivrednika koja se odnose na biljne genetske resurse za hranu i poljoprivredu. U skladu s njihovim potrebama i prioritetima, svaka ugovorna strana bi prema potrebi i podložno nacionalnim zakonima trebala poduzimati mjere zaštite i promicanja prava poljoprivrednika, uključujući:

- a) zaštitu tradicijskog znanja koje je relevantno za biljne genetske resurse za hranu i poljoprivredu;
- b) pravo na pravično sudjelovanje u podjeli koristi koja nastaje uporabom biljnih genetskih resursa za hranu i poljoprivredu; i
- c) pravo na sudjelovanje u donošenju odluka na nacionalnoj razini o pitanjima očuvanja i održivog korištenja biljnih genetskih resursa za hranu i poljoprivredu.

9.3 Ništa u ovom članku, podložno nacionalnim zakonima i prema potrebi, ne tumači se tako da ograničava prava poljoprivrednika na čuvanje, korištenje, razmjenjivanje i prodaju sjemena/reprodukcijskog materijala dobivenog na poljoprivrednim gospodarstvima.”

Ne bi bilo na odmet podsjetiti da je primjena ovog ugovora obvezna i da su, u slučaju ovog konkretnog članka, države dužne odrediti način provedbe kako je to predviđeno u samom članku i da se, kako je utvrđeno člankom 9. stavkom 3. nacionalnim zakonodavstvom ne smije ograničavati provedba tog prava.

Isto je potvrdila i Deklaracija Ujedinjenih naroda o pravima seljaka i drugih osoba koje rade u ruralnim područjima koju je Hrvatska također obavezna poštovati. U članku 19. te deklaracije izričito se navodi između ostalog da je "država dužna prepoznati prava seljaka da se oslanjaju na vlastito sjeme ili na drugo lokalno dostupno sjeme prema vlastitom izboru i da odlučuju o usjevima i vrstama koje žele uzgajati"

Članak 16.2.

Sjeme s poljoprivrednog gospodarstva biljne vrste koja je u sustavu certifikacije mora biti dorađeno u skladu s člankom 17. ovoga Zakona

Članak 17.

(1) Dorada sjemena je sušenje, čišćenje, kalibriranje, piliranje, tretiranje sredstvima za zaštitu bilja, pakiranje, plombiranje i označavanje

(3) Dobavljač sjemena registriran za doradu smije dorađivati naturalno sjeme ako je za to sjeme izdan zapisnik o službenom nadzoru, uvjerenje o priznavanju usjeva ili **dokument o porijeklu sjemena s poljoprivrednog gospodarstva koji daje dobavljač sjemena.**

Dorada u ovom kontekstu znači totalnu kontrolu svega što netko sije za vlastite potrebe te mnoge radnje nepotrebne za kontrolu biljnog zdravlja ili uzgoj za vlastite potrebe (kalibriranje, pakiranje, plombiranje i označavanje). Da bi pristupio doradi proizvođač treba donijeti "dokument o porijeklu sjemena s poljoprivrednog gospodarstva koje daje dobavljač sjemena" Time je ponovo utvrđeno da se sjeme za vlastite potrebe smije proizvesti samo od kupljenog sjemena i trgovac (dobavljač) treba izdati potvrdu koja to potvrđuje. Sam poljoprivredni proizvođač nije registriran u upisnik dobavljača.

Dorada kod ovlaštenog dorađivača je proces u kojem proizvođač donese svoje sjeme koje je uzgojio i dobije ga natrag očišćenog, osušenog, tretiranog pesticidima, laboratorijski ispitanog, označenog i upakiranog kao da ga stavlja na tržište. To naravno košta, a ovisno gdje je smješteno gospodarstvo, stvara i logističke probleme jer uslužna dorada nije dostupna u svim županijama pa će poljoprivrednik nerijetko morati prevaliti stotine kilometara da bi odnio sjeme na doradu i obavio sve ono što je za svoje potrebe do sada mogao sasvim uspješno obaviti na vlastitom gospodarstvu u skladu s postojećim propisima iz područja biljnog zdravlja i prava oplemenjivača. Sama dorada možda i nije skupa, no transport je veliki trošak.

Cijeli sustav dorade osmišljen je i do sada je funkcionirao unutar sustava proizvodnje i dorade većih količina za tržište. Taj sustav ne može pratiti potrebe poljoprivrednika i malih količina koje bi oni donosili na doradu. Za potrebe obiteljskih gospodarstava s ciljem zaštite od bolesti i korova treba osmisliti manji, uslužni sustav dorade kao mogućnost, a ne obvezu. Kapaciteti za doradu mogli bi se osigurati kroz mjere ruralnog razvoja kao dodatna djelatnost na gospodarstvu bez obveze zapošljavanja stručnjaka u stalni radni odnos kada se dorada obavlja samo nekoliko mjeseci godišnje, u vrijeme kad se sjeme priprema za sjetvu.

Članak 16.3.

Odredbe ovoga članka ne odnose se na:

- poljoprivredne biljne vrste upisane u Sortnu listu Republike Hrvatske kao „čuvane sorte“ ili „sorte razvijene za uzgoj pri određenim uvjetima“
- sorte upisane na drugim sortnim listama iz članka 53. stavka 4. ovoga Zakona
- poljoprivredne proizvođače upisane u Upisnik subjekata u ekološkoj poljoprivredi.

- Čuvanih sorata je u HR registrirano samo 27, a u proizvodnji je registrirano njih 9 i to u malim količinama (Izvjješće o nadzoru sjemenskih usjeva 2019. HAPIH).

- Sorte za uzgoj u posebnim uvjetima još nije moguće registrirati iako su uvrštene u Pravilnik o stavljanju na tržište čuvanih sorata još izmjenama i dopunama iz 2014. Ni 6 godina kasnije još uvijek nije napravljen pravilnik koji bi definirao kriterije njihovog upisa na sortnu listu. Te sorte se inače zovu "sorte bez stvarne komercijalne vrijednosti razvijene za posebne namjene" i mnoge države poput Austrije i Slovenije koriste tu kategoriju kao sorte za male vrtove koje je moguće registrirati vrlo jednostavno i stavljati na tržište bez ograničenja jer ionako ne ugrožavaju veliku proizvodnju pošto nemaju komercijalnu vrijednost.

- članak 53.4. govori o uvođenju dodatnih sortnih lista koje bi vrijedile samo na nacionalnoj razini no nisu definirani kriteriji. Iskustva drugih zemalja, primjerice Italije, pokazuju da registracija sjemena na takve dodatne liste često donosi više problema nego rješenja jer služi samo proizvođaču koji je registrirao određenu sortu, a ostalima donosi restrikcije jer moraju kupovati sjeme od registriranog proizvođača i ne mogu koristiti vlastito iako se radi o istoj sorti. Ukoliko se radi o sortama registriranim u Nacionalnoj banci biljnih gena, to je također problematično jer banka gena nema dovoljno resursa da poljoprivrednicima daje sjeme, a čak i ako bi to radila, proizvođač bi dobio vrlo malu količinu koju bi trebao godinama razmnožavati da može započeti proizvodnju. Kad se slobodan uzgoj tradicijskih, lokalnih sorata jednom zabrani, one će nestati gotovo momentalno, a proces kreiranja pravilnika, dodatnih lista, razmnožavanje dovoljnih količina sjemena za proizvodnju od uzoraka iz banke gena, traje minimalno godinu do dvije, a u praksi je do sad trajalo i puno više.

- Registrirani ekološki proizvođači su izuzeti zato što je to propisano EU Uredbom o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda (EU 2018/848) Registracija čuvanih sorata kao pokretanje sjemenarske proizvodnje takvih sorata dugotrajan je proces, prvenstveno zato što je početnog sjemena izuzetno malo. A kad se zabrani njihov slobodan uzgoj na poljima bez registracije, i ovo malo što imamo nestat će gotovo momentalno!

Članak 16. 4.

Izuzeće od obveze dorade iz stavka 2. ovoga članka, ovisno o veličini obradive površine na poljoprivrednom gospodarstvu upisanoj u ARKOD sukladno posebnom propisu kojim se uređuje vođenje evidencije uporabe poljoprivrednog zemljišta i količine korištenog sjemena s poljoprivrednog gospodarstva propisuje ministar pravilnikom.

Mala gospodarstva izuzeta su od obveze dorade ali ne i od **zabrane upotrebe domaćeg sjemena** definirane u stavku 1 ovog članka. Ovo je nelogično ako je, kako tvrde iz Ministarstva poljoprivrede cilj uvođenja ove mjere smanjivanje širenja smrdljive snijeti. Smrdljiva snijet napada samo žitarice i trave, a propisane mjere odnose se na sve kulture.

Odabir sorte, kao što smo već naveli, nema ništa sa zaštitom od biljnih bolesti no zakon pravi izuzeća u pogledu dorade, ali ne i slobodnog odabira sortimenta.

Ograničenje prema ukupnoj veličini poljoprivrednog zemljišta nije adekvatna mjera jer gospodarstvo može uzgajati sjeme za vlastite potrebe na vrlo maloj površini, a na preostalom dijelu imanja uzgajati nešto sasvim drugo. Isto tako nije isto koja kultura se uzgaja pa primjerice 1ha pšenice nije puno, a 1ha salate je velika površina.

U konačnici, bojimo se da će većina poljoprivrednika radi restrikcija u st. 1 članka morati baciti sjeme koje su naslijedili od svojih predaka i kupiti sjeme na tržištu, pa time više neće imati motiv za daljnje skupljanje i održavanje sjemenja, a time niti potrebu za doradom koja bi im još dodatno poskupila sjeme. Svim ovim odredbama zakona indirektno će se prisiliti male OPG-ove na kupovanje i odustajanje od čuvanja svog sjemenja – a time i gubitka biološke raznolikosti čija je potreba očuvanja prepoznata međunarodnim ugovorima i vrednovana strateškim dokumentima EU. Iako se predviđaju izuzeća za sjeme koje se nalazi na listama i za ekološke proizvođače, većina obiteljskih gospodarstava ipak nije u sustavu nadzora ekološke proizvodnje i na njih se ne odnose ova izuzeća. Nadalje, uvođenje obaveze stavljanja na listu, pa koliko god jednostavniji postupak bio obećan, poljoprivrednicima znači još administracije, od čega će većina malih poljoprivrednika odustati jer nemaju niti vremena niti dovoljno znanja. Kriterije za upis sorata bez stvarne komercijalne vrijednosti uzgajanih za određene namjene kao i kriterije za upis na dodatne sorte liste tek treba definirati i to je proces koji traje. Strahujemo da će sjeme tradicijskih sorti već biti izgubljeno dok se ne donesu potrebni pravilnici, a tada će opet proći godine dok se ponovo razmnože dovoljne količine za pokretanje proizvodnje od uzoraka iz kolekcije banke biljnih gena za koje ona nema niti resurse da ih osigura dovoljnom broju poljoprivrednika u dovoljnoj količini.

Članak 11.4.

(Kriteriji) za registraciju dorade sjemena:

- a) da ima stručnu osobu koja je u radnom odnosu kod dobavljača na neodređeno vrijeme, je inženjer ili diplomirani inženjer agronomije/poljoprivrede odnosno prvostupnik agronomije/poljoprivrede ili magistar agronomske/poljoprivredne struke i ima dvogodišnje radno iskustvo u doradi sjemena
- b) da je vlasnik opreme za čišćenje, sortiranje, tretiranje i pakiranje sjemena, ovisno o vrstama za koje se upisuje
- c) da je vlasnik laboratorija za kontrolu kvalitete sjemena ili ima ugovor s laboratorijem za kontrolu kvalitete sjemena.

Potrebno je omogućiti rad malih dorađivača za uslužnu doradu manjih količina sjemena koje proizvođači koriste za vlastite potrebe kao dopunsku djelatnost. Ne kao uvjet već kao mogućnost s ciljem smanjivanja širenja biljnih bolesti i korova.

Obaveza zapošljavanja stručne osobe s dvogodišnjim iskustvom u poslovima dorade sjemena u stalni radni odnos i obavezno vlasništvo nad strojevima i opremom isključuje takvu mogućnost. To je isplativo samo velikim pogonima koji ne će dorađivati male količine sjemena s poljoprivrednog gospodarstva. Time zakon ne doprinosi smanjenju bolesti što je navedeno kao osnovni razlog, nego upravo suprotno, smanjuje pristup doradi malim proizvođačima i uvjetuje kupovinu sjemena što pogoduje sjemenskim kompanijama i uvozu, a ne poljoprivrednom proizvođaču.